

Monika Bober

Sprawozdanie z badań wykopaliskowych przeprowadzonych w 2003 roku w Rzeszowie przy ul. Słowackiego

W związku z planowaną inwestycją budowlaną na placu przy ul. Słowackiego i ul. Dymnickiego w Rzeszowie, w okresie od 30 czerwca do 23 lipca, zostały przeprowadzone ratownicze badania archeologiczne. Badania te zostały zlecone przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Rzeszowie, a prowadził je Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego w ramach letnich praktyk studenckich. Miały one na celu przebadanie śladów starszego osadnictwa oraz układu stratygrafii nawarstwień kulturowych na tym terenie.

Przed przystąpieniem do wykopalisk wykonano kwerendę archiwalną. Tradycja i źródła historyczne mówią o ulicy Różanej, która biegła w poprzek interesującego nas placu. Ulica ta istniała jeszcze w latach siedemdziesiątych XX wieku, czego dowodem jest fotografia, znajdująca się w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie.

Na mapie Wiedemanna¹ (1762 r.) na wschód od ul. Różanej i na południe od ul. Króla Kazimierza istnieje teren niezabudowany. Było to spowodowane najprawdopodobniej istnieniem starorzeczy i bagien. Na interesującym nas wyniesieniu, na tyłach zabudowy ul. Kościuszki i ul. 3 Maja jest zaznaczony teren ogrodów i zagadkowe pasmo zadrzewione (wał? staw? rów?). Zaznaczona jest również jakaś niezbyt intensywna zabudowa przy ulicy Różanej.

Na mapie Miega² (z lat 1779–1782) zaznaczona jest tylko zabudowa wzdłuż ulic Kościuszki, 3 Maja oraz Różanej. Wewnątrz istniał pusty plac, najprawdopodobniej znajdowały się tam ogrody. Widoczny jest również przebieg wałów obronnych, tuż poniżej ulicy Króla Kazimierza, a następnie ostro zakręcał on w kierunku południowym, kierując się na widoczną jeszcze dziś na zapleczu zespołu klasztoru Pijarów. Na interesującym nas odcinku wał przebiegał prawdopodobnie niżej, blisko ulicy Słowackiego.

Plan katastralny z 1849 r.³ ukazuje zabudowę przy interesującej nas ulicy Różanej. Była ona drewniana po obu stronach.

W celu rozeznania stratygrafii kulturowej i śladów zabudowy po zachodniej stronie dawnej ulicy Różanej otworzono wykop na linii północ–południe w południowej części placu. Wkop posiadał wymiary 15 x 3 m i został podzielony na mniejsze odcinki o wymiarach 3 x 3 m, nazwane wykopami: N, N2, S, S2, po środku pozostawiono świadek o szerokości 2 m. Po stronie wschodniej wykopu otworzono wykop S3 o wymiarach 3 x 6 m. Po zachodniej natomiast wykop N3 o wymiarach 3 x 4 m. Łącznie została przebadana powierzchnia 75 m², tj. 127,5 m³ ziemi.

Odkryty mur ceglany w wykopach N, N2, N3 był sklepieniem kanału kanalizacyjnego. Biegł on na linii przekątnej wykopu, po osi północny-wschód – południowy-zachód. Odkryty on został na długości około 7 m w wykopach i na dodatkowych 2 m, po przedłużeniu wykopu, gdzie uchwycono miejsce w którym do ceglanego sklepienia wchodził beton o podobnej średnicy. Kolektor posiadał wymiary: około 0,9 m szerokości (mierzona po zewnętrznej stronie) i 1,2 m wysokości do lica. Odsłonięty mur został zbudowany z cegieł maszynowych ze stemplem RM. Wymiary cegieł wynosiły 14–14,5 x 6,5–7,5 x 28–29 cm. Od strony wschodniej prostopadle do muru ceglanego dochodziła betonowa rura, o średnicy 24 cm i 3,5 m długości. Chronologię kolektora określono na z przełom XIX i XX wieku.

W części południowo-wschodniej wykopu N2 uchwycono zarys dwu obiektów z małą ilością materiału. Wyeksplorowano je plastycznie do głębokości calca tzn. ok. 2 m.

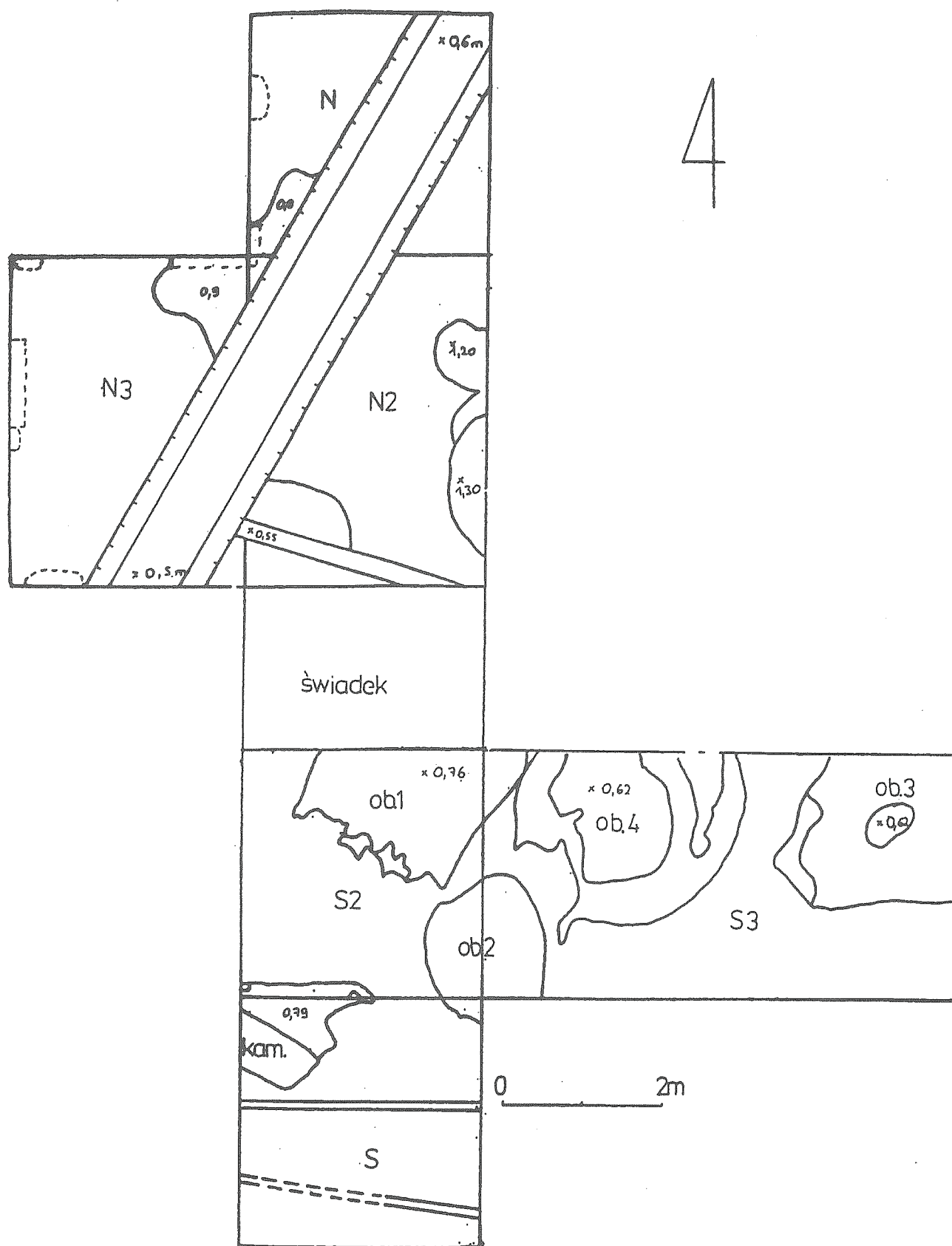
Na głębokości około 40 cm, w części północno-wschodniej wykopu S2 pojawiły się dwa obiekty: Obiekt o prostokątnym zarysie (ob. 1), o wymiarach 2 x 2,2 m. Obiekt mniejszy o zarysie owalnym (ob. 2), o zbliżonej średnicy 1,2 m. Obiekty zostały przebadane plastycznie.

W wykopie S3, po jego północnej stronie, wystąpiły również dwa obiekty. W południowo-zachodnim narożniku uchwycono, także na profilu, zarys obiektu z wykopu S2 (ob. 2). Po północnej stronie wykopu wystąpił obiekt o zarysie owalnym (ob. 4). W północno-wschodnim narożniku zaobserwowano obiekt owalny (ob. 3) o średnicy około 2 m. Był on eksplorowany do głębokości 2,5 m. Na uchwyconych profilach jego ściany pionowo schodziły w dół. W jego obrębie wystąpiło bardzo mało materiału.

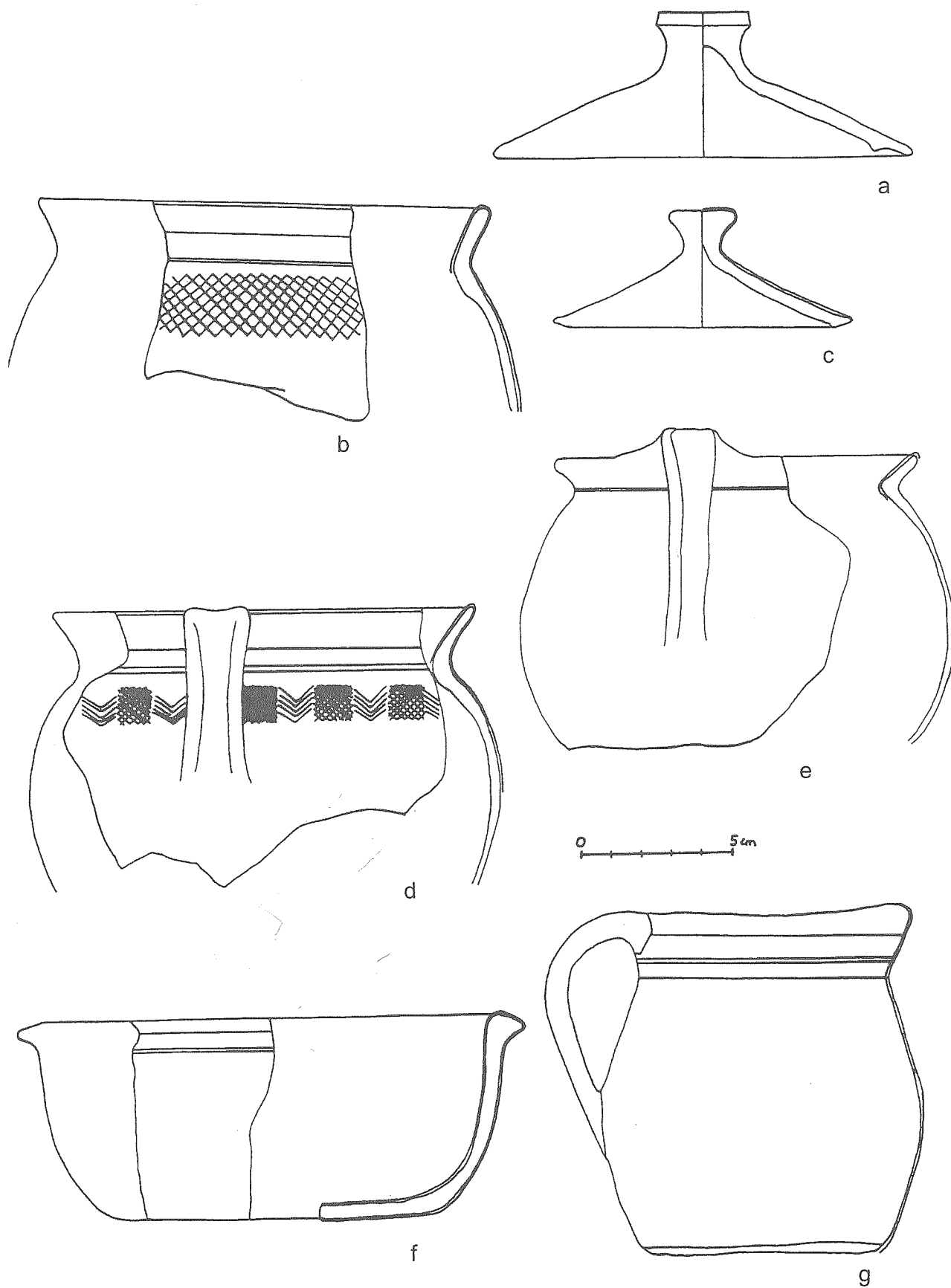
¹ Plan K. H. Wiedemanna, Ziory Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, Repr. fot. M. Wideryński.

² Mieg, Karte des Knigreichs Galizien und Lodomerien, 1: 28 000, 1779–1782 (oryginał w Kriegsarchiv Wien), sekcja 100, Reprodukacja w Pracowni Słownika Historyczno-Geograficznego Małopolski w Średniowieczu, PAN w Krakowie.

³ Plan katastralny Rzeszowa z 1849 r., Archiwum Państwowe, Zbiór Kartograficzny.

Ryc. 1. Rzeszów, ul. Słowackiego. Rozplanowanie wykopów z naniesionymi obiektami i kanałem kanalizacyjnym
 Abb. 1. Rzeszów, Słowacki – Straße. Verteilung der Grabungsschnitte mit den markierten Objekten und dem Kanalisationskanal
 Рис. 1. Жешов, ул. Словацкого. Планировка раскопов с нанесенными объектами и канализационным туннелем

Ryc. 2. Rzeszów, ul. Słowackiego. Wybór nowożytnego materiału ceramicznego
 Abb. 2. Rzeszów, Słowacki – Straße. Neuzeitliches Keramikmaterial – eine Auswahl
 Рис. 2. Жешов, ул. Словацкого. Выборка керамического материала нового времени

Obiekt ten można interpretować jako wkop nowożytny (piwnica?).

Układ stratygraficzny w wykopie był złożony z czterech warstw:

1. humus,
2. szara ziemia, warstwa zasypiskowa z ułamkami cegieł i kamieniami,
3. żółto-brązowa przemieszana ziemia,
4. calec o charakterze napływowym (na jego powierzchni widoczne szare zacieki).

W północno-zachodniej części wykopu na profilach uchwycono zarysy prostokątne, dwa większe – wypełnione szarą ziemią, o wymiarach 1 x 0,6 m i 1,1 x 0,4 m oraz trzy mniejsze z warstwy szaro-czarnej, ich wymiary to 0,5 x 0,8 m, 0,30 x 0,40 m i 0,8 x 0,50 m.

Można je interpretować jako pozostałości zabudowy gospodarczej lub jako wkopy pod słupki ogrodzeniowe np. od ogrodów widocznych na mapie Miega.

Podczas badań odkryto bardzo dużo materiału ceramicznego – w sumie odkryto 1255 fragmentów naczyń. Były

to fragmenty misek, kubków, talerzy, garnków (Ryc. 2). Niektóre z naczyń zachowały się w całości (Ryc. 2g). Występowały one przede wszystkim w warstwie szarej. Podział surowcowy: ceramika ceglasta stanowiła 80% znalezisk (z tego po 40% z glazurą i bez glazury), ceramika biała – 2,6%, ceramika siwa 16%, 0,2% to fajans, natomiast 0,8 % to półmajolika. Odkryty materiał to w całości ceramika nowożytna, pochodząca z XVIII, XIX, a nawet początków XX wieku. Przeważał materiał z XVIII wieku.

Przeprowadzone badania wykopaliskowe wykazały, że układ stratygraficzny warstw osadniczych na tym terenie jest bardzo przemieszany. Najbardziej teren ten został bardzo dokładnie zniwelowany. Podczas badań nie odkryto śladów obwałowań, ani śladów zabudowy miejskiej drewnianej. Na badanym obszarze nie stwierdzono śladów osadnictwa starszego niż XVIII wiek. Ze względu na występujący materiał nowożytny badany obszar nie posiada większej wartości archeologicznej.

Monika Bober

Bericht von den im Jahre 2003 durchgeführten Ausgrabungsarbeiten in der Slowacki – Straße in Rzeszów

Zusammenfassung

Auf dem Platz an der Slowacki – und Dymnicki – Straße hat man im Jahre 2003, auf den Antrag des Wojewodschaftsamt für Denkmalpflege, die Sondierungs – und Rettungsgrabungen aufgenommen. Der NS orientierte Grabungsschnitt wurde im Südteil des Platzes angelegt. Insgesamt hat man die Fläche von 75qm erforscht. Im Grabungsschnitt hat man eine Ziegelmauer freigelegt, die sich als Gewölbe eines Kanalisationskanals erwies. Die Mauer wurde auf der

Strecke von 7 Metern freigelegt. Die Mauerbreite betrug ca. 0,9m und die Höhe 1,2m (vom vorne). Die Mauer wurde aus Maschinenziegeln gebaut (das Maß von 14–14,5 x 6,5–7,5 x 28–29 cm), mit dem MR – Stempel. Die Chronologie des Kanalisationskanals hat man am Übergang des XIX und XX Jhs. festgelegt. Das im Grabungsschnitt freigelegte keramische Material stammt vollständig aus der Neuzeit, d.h. aus dem XVIII–XIX Jh.

Моника Бобэр

Результаты раскопок 2003 года в Жешове на ул. Словацкого

Резюме

По поручению Воеводского консерватора памятников старины в 2003 году на площади близ ул. Словацкого и Дымницкого осуществлены спасательно-шурфовочные работы. Раскоп был заложен на южном участке площади по линии север-юг. Всего исследовано 75 кв. м площади. В раскопе выявлена кирпичная стена, которая оказалась сводом канализационного туннеля. Туннель, шириной

около 0,9 м и высотой 1,2 м, вскрыт на длину 7 м. Он был сооружен из фабричного кирпича (размером 14–14,5 x 6,5–7,5 x 28–29 см) с клеймом «MR». Туннель датируется рубежом XIX/XX вв. Весь выявленный в раскопе керамический материал относится к новому времени, т.е. XVIII–XIX вв.